

**Magyar
Természetvédők
Szövetsége**
Föld Barátai Magyarország

**A mi
sokszínű
kertünk**

JAVASLATOK A BIODIVERZITÁS-BARÁT INTÉZMÉNY KIALAKÍTÁSÁHOZ

AGRÁRMINISZTERIUM

A kiadvány
az Agrár-
minisztérium
támogatásával
készült.

JAVASLATOK A BIODIVERZITÁS-BARÁT INTÉZMÉNY KIALAKÍTÁSÁHOZ

A mi sokszínű kertünk

Kiadja a
Magyar Természetvédők Szövetsége

Magyar
Természetvédők
Szövetsége
Föld Barátai Magyarország

Szerkesztette: Bojtos Ferenc
Felelős kiadó: Éger Ákos
Cím: 1091 Budapest, Üllői út 91/b

www.mtvsh.hu

A kiadvány újrahasznosított papírra készült.

2024. május

Köszönjük a képeket

Bojtos Ferencnek, Gyulai Ivánnak, Ilosvay Györgynek,
Molnár Antalnak, Nagy Tibornak, Szigetvári Csabának és
az MTVSZ központi iroda és tagszervezeteink munkatársainak.

Lektor: Tompa Zsófia

Grafika: Simon Gábor

TARTALOMJEGYZÉK

Óvjuk meg a talajéletet!	6.
Készítsünk saját komposztot!	7.
Tartsuk meg az esővizet!	8.
Ültessünk beporzóbarát ágyásokat!	9.
Telepítsünk odúparkot!	10.
Készítsünk búvóhelyet a rovarok számára is!	11.
Biztosítsunk egy vad sarkot a zöldterületen belül!	12.
Legyen a kerítésünk élő kerítés!	13.
Létesítsünk tankertet!	14.
Zöldítsük az épületet!	15.
Alakítsunk ki zöldsarkot az épületben!	16.
Szervezzünk magbörzékét!	17.

JAVASLATOK A BIODIVERZITÁS-BARÁT INTÉZMÉNY KIALAKÍTÁSÁSHOZ

A biodiverzitás, a biológiai sokféleség napjainkra olyan gyorsuló ütemben csökken emberi tevékenységünk következtében, hogy fajok, életterek és életközösségek vannak eltűnőben. Magatartásunk megváltoztatása mellett a környezetpusztító tevékenységek visszaszorításával mindannyiunknak lehetősége van arra, hogy ezt a folyamatot aktív munkával meggátoljuk, hogy kis léptékben bár, de tegyünk valamilyen előremutatót, és a pozitív, segítő szándékot tettekre fordítsuk. Az intézmények körüli, saját kezelésben lévő zöldterületek és a hozzájuk tartozó épületek kézenfekvő lehetőségeket nyújtanak arra, hogy közösségként fellépve mintát adhassunk annak használói és az odalátogatók számára.

ÓVJUK MEG A TALAJÉLETET!

A kertek, parkok biológiai sokféleségének alapja a megfelelő talajélet, a talajban megtalálható hasznos mikroorganizmusok sokfélesége és az egészséges, természetes állapothoz közelítő működése. Ehhez a talajnak megfelelő arányú tápanyag- és ásványianyag-összetétellel kell rendelkeznie, kedvező szerkezetűnek, levegősnek és jó vízmegtartó képességűnek kell lennie. Mindezt egyszerre tudjuk elősegíteni azzal az egyszerű módszerrel, ha a talajt nem csupasztjuk le mindenáron.

Próbáljuk ki, hogy a zöld terület egy részén tartsuk meg a lehullott leveleket tartós talajtakaróként, vagy az ágyások alatt borítsuk be mulccsal.

Érdemes lehet az intézménynek beszereznie egy aprítót. A mulcs vagy az avartakaró segít a vízháztartásban, hőszigeteli, árnyékolja és tápanyagokkal látja el a talajt, nem utolsósorban pedig a gyomosodást is természetes módszerként gátolja. A sokféle élőlényt tartalmazó, természetes állapotúhoz közelítő talajból mintát véve nagyító vagy mikroszkóp alatt is megismerkedhetünk ezzel a külön kis világgal, amely a földi élet tekintélyes részét teszi ki.

KÉSZÍTSÜNK SAJÁT KOMPOSZTOT!

A fás-bokros részeken a nagy mennyiségben képződő hullott lombnak a legjobb helye a fák alatt van, de ha például a burkolt felületekről össze kell gyűjtenünk, a többi keletkező zöld hulladékkal együtt komposztálóknak helyben is hasznosíthatjuk, megtakarítva ezzel az elszállítás költségeit.

Hely függvényében ládás rendszerű komposztálókat is használhatunk, de természetesebb folyamatok játszódhatnak le kertünkben abban az esetben, ha közvetlenül a talajon egyszerű komposztprizmákat hozunk létre.

Kattints,
vagy
olvasd be
a kódot!

<https://mtvsz.hu/komposztalas>

A komposztálódás folyamatának elősegítésére a szálasabb, lazább és a nedvesebb, tömöttebb szerves anyagokat váltakozva, rétegekben terítsük bele a prizmába, ez a kedvező nitrogén-szén arányt az optimális 1:30-hoz közelíti. A kész komposztban ez az arány 1:10 körüli, míg a szénában vagy a nehezebben bomló hullott lombban 1:50 arányú.

Komposztunkat tartsuk nedvesen, de ne áztassuk túl, és főként ne forgassuk át. Sokan javasolják ez utóbbit a kedvező levegős állag miatt, azonban a forgatás kiszárítja a komposztot és gátolja a természetes lebontási folyamatokat. Ha a komposzt beérett, leghasznosabb, ha helyben átalakítjuk egyfajta emelt ágyássá, vagy felhasználhatjuk a talajtakarásban is.

TARTSUK MEG AZ ESŐVIZET!

A költséges öntözés helyett törekedjünk a természetes úton érkező és kedvező összetételű esővíz intézmény udvarán belüli megtartására.

A legegyszerűbb felhasználási és tárolási módja az esővíznek az, ha a talajba vezetjük és ott tároljuk, növényeink pedig majd gazdálkodhatnak vele.

A talajba jutást – a felszíni felhalmozódást és károkozást kikerülendő – felgyorsíthatjuk, ha vízáteresztő réteggel, kavicssal feltöltött szivárogtató árkokat készítünk, vagy ennek egy továbbfejlesztett, dekoratív módján: esőkert formájában. Az esőkertek kedvező vízáteresztő tulajdonsággal rendelkező, laza talajjal feltöltött gödrök, amelyekbe vizes élőhelyeket kedvelő, párologtatást elősegítő növényeket telepíthetünk. Ideális esetben egy beállt közösséggel rendelkező esőkert önfenntartóvá válik, és külön haszna, hogy könnyen kialakítható az eleve mélyebben fekvő részekben.

A kis kerti tavak ennél még többet adnak a biodiverzitás szempontjából azzal, hogy külön vizes élőhelyet alakíthatunk ki bennük, és a zöldterületünkön belül élő állatok is ivóhelyként használhatják.

ÜLTESSÜNK BEPORZÓBARÁT ÁGYÁSOKAT!

A virágos növények szaporodóképességének megőrzéséhez nélkülözhetetlen a beporzó rovarok aktivitása. Sajnos napjainkra mind faj-, mind egyedszámuk jelentősen megcsappant, köszönhetően a sokirányú emberi behatásnak, főként a vegyszerhasználatnak és az élőhelyek, szaporodóhelyek eltűnésének. Pedig beporzó rovarok nélkül nincs emberi civilizáció sem! Így alapvető közös érdekünk, hogy vigyázzunk rájuk, teremtsünk számukra is kedvező élőhelyeket. A megfelelően kiválasztott fajokkal betelepített virágágyás akár egész évben kínálhat táplálékot a viráglátogatók számára.

Keressünk különböző időszakokban virágzó fajokat, részesítsük előnyben az őshonos vagy még inkább a tájegységre jellemző növényeket!

Évelő növények telepítésével ágyásaink fenntartási költségeit is csökkenthetjük. Ha az intézmény körüli gyepek egy részét sűrűn nyírt, monokultúrás pázsit helyett gyepként kezeljük, máris sokat segítettünk. Hagyjuk a fűféléket kicsit magasabbra nőni, engedjük betelepedni a virágos növényeket is! Ha a gyp egy-egy részét egész évben kihagyjuk a nyírásból, a maghozást és az újratelepülést is segítjük.

Ha virágágyásaink közé megfelelő tájolású, napos helyre sziklakertet telepítünk, teljesen újfajta életteret biztosíthatunk vele pozsgásoknak és szárazságtűrő növényeknek, amelyek különféle állatokat, például holványkat, futóbogarakat, gyíkokat is vonzanak, búvó- és telelőhelyet is biztosítva számukra.

TELEPÍTŚUNK ODÚPARKOT!

A növényvédő szerek használatát úgy is csökkenthetjük, ha a biológiai védekezésben is hasznos állatcsoportokat vonzunk az általunk kezelt zöldterületre. A kis énekesmadarak, denevérek és társaik fontos szerepet töltenek be az életközösségekben, számos fajuk szaporodásához pedig nélkülözhetetlenek az idős, korhadó, de még lábukon álló fák. Amennyiben nincsenek ilyen fák a kertünkben, vagy balesetvédelmi szempontból nem hagyhatjuk meg őket úgy, ahogy szeretnénk (bár a parkos részek félreeső helyein erre is van lehetőség), akkor mesterséges fészkelő- és búvóhelyekkel is segíthetjük az állatok megtelepedését.

A különböző madárodútípusokról és a denevérek számára hasznos odúkról is bőséges információkat találunk az interneten. Odúkat kis kezűgyességgel akár saját magunk is készíthetünk vagy készen is beszerezhetünk.

Kihelyezésűkkor ügyeljűnk a biztonságos és az adott fajok számára kedvező rögzítésre, az odűk nyílásának szűlvédett oldalra – délkeletre – való tájolására, a megfelelő magasságra.

A kisragadozók és a macskák feljutását védőgallérral akadályozhatjuk meg az érintett fák törzsén. Odűtelepűnket még vonzóbbá tehetűk, ha az itt élő állatoknak madáritatóval vagy nyílt vízfűlűlettel biztosítunk ivóvizet. Amennyiben a téli idűszakban etetűt is szeretnűnk működtetni, mindenkűppen tájékozódjuk ennek természetvédelmi vonatkozásairól, a megfelelő, kihelyezhető táplálékokról és a szükségés rendszerességről.

KÉSZÍTSÜNK BÚVÓHELYET A ROVAROK SZÁMÁRA IS!

Az inváziós és a növényeinket károsító fajok elszaporodása mindig azt jelzi, hogy valami nem működik a körülöttünk lévő élő rendszerekben. Az egyensúly kialakulásának elősegítéséhez érdemes segítenünk az ezen fajokat kordában tartó ragadozó rovarok megtelepedését. Számukra igazán egyszerűen olcsó búvó-, szaporodó- és telelőhelyeket alakíthatunk ki.

A fülbemászók részére szénával töltött virágcserepeket helyezünk ki, fejjel lefelé egy-egy rövid karó végére illetve vagy a fák ágainak aljára kötözve. A talajra fektetett fatörzsekkel, ágakkal, lapos kövekkel a futóbogarak és társaik számára alkotunk alkalmas életteret. A fátyolkáknak kéregdarabokat kössünk össze kötegbe, és az így elkészült lakrész tetejét egy vízszintes darabbal fedjük le, majd kössük a törzsre.

A különféle katicabogárfajok búvóhelyét egy vastagabb ágdarabból alakíthatjuk ki, amelybe ferdén felfelé tartó, 2–10 mm vastag lyukakat fúrunk. A lyukak száját néhány milliméterrel szélesítsük ki, és akasszuk ki építményünket védett helyre! A rovarok számára a holt faanyag megtartása a parkosított részen belül is sokat segíthet, hiszen rengeteg élőlény fejlődik a korhadó faanyagban. A többéves tűzfarakások, rözsehalomok, földbe ástott lépőfák hasonló funkciót látnak el.

BIZTOSÍTSUNK EGY VAD SARKOT A ZÖLDTERÜLETEN BELÜL!

Ha lehetőségük van rá, az intézményi zöldterület egy kevésbé használt, védettebb részén hagyjunk kicsit nagyobb teret a természetes folyamatoknak! A fák alatt engedjük alsó lombkoronaszintet képző alacsonyabb fajokat felnőni, bokros cserjeszintet kialakulni.

Ez számos élőlénynek adhat életteret, emellett, ha sikerül északnyugat felé tájolni, az udvar számára még szélfogóként is működik egy ilyen kertrész.

A fás szárú növényzet alatt alkalmazzunk tartós talajtakarást, avarképződést, hagyjuk a természetes módon betelepülő hazai fajokat teret nyerni, vagy telepítsünk tudatosan őshonos vagy tájjellegű növényzetet. A hullott ágakat rőzserakássá rendezve – de egyéb módszerekkel is – a sünöknek telelőhelyeket alakíthatunk ki ebben a védett sarokban.

A békák, hüllők számára egy fejjel lefelé fordított kis vesszőkosarat borítsunk be avarral, szénával, de e célra megfelel néhány kúpcserép vagy törött virágcserep is. A hüllőknek a szárazabb, a kétéltűeknek a nedvesebb részeken alakítsunk ki télre telelőhelyeket! A kőrákások, sziklakertek vonzzák a gyíkokat és társaikat. Ha azt szeretnénk, hogy a mások szemében „rendezetlen” parkrész is értelmet nyerjen, érdemes esetleg kis táblákkal jelezni egy-egy kertelem funkcióját, bemutató jelleggel.

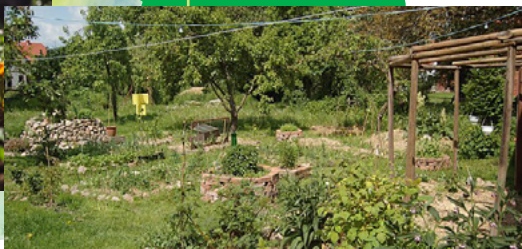
LEGYEN A KERÍTÉSÜNK ÉLŐ KERÍTÉS!

A díszítő funkció és a praktikum egyszerre jelenhet meg az udvart övező kerítés megfelelő kialakításával, egyaránt kedvezve a biodiverzitásnak és az esztétikumnak.

Minél több fajnak otthont nyújtva a legkedvezőbbek az élő sövényként kialakított kerítések, amelyben a területre jellemző, hazai fajokból – ideális esetben több fa- és cserjefajból – állítjuk össze a határoló növényzetet.

Ezt a hagyományos kerítés mellé ültetve is megtehetjük, ügyelve arra, hogy a lombzat, a virág, a termés vagy éppen a törzs sokféle élőlénynek nyújtson táplálékot vagy tartózkodásra alkalmas helyet. A szabadon növvő vagy – hely szűkében – nyírt sövény mellett a meglévő kerítés futónövényekkel való borítása is megoldás lehet a termőhelytől, fényviszonyoktól függően lonccal, borostyánnal és társaikkal. Az élő sövény fészkelőhelyet, táplálékot és búvóhelyet egyszerre biztosít számos fajnak.

Ahol erre lehetőség van, természetes hatású, rakott terméskő-falakkal is segíthetjük a biológiai sokféleséget, a kövek rései idővel növények megtelepedését is elősegíthetik és rengeteg állat számára biztosíthatnak ételletet.

LÉTESÍTSÜNK TANKERTET!

A közintézmények területén kis bemutatókertekkel, veteményessel is segíthetjük a sokféleség megtartását. Az óvodák, iskolák, könyvtárak, önkormányzatok ezeket több funkciósan, sikerrel használhatják a szemléletformálási célkitűzések vagy a tantervek megvalósításában, szemléltetésben, munkáltatásban, közösség-szervező erőként vagy kísérleti, esetleg projektmódszertani terepként.

A biodiverzitás-barát kert fogalmát akkor alapozzuk meg leginkább az intézmények kertjeiben, ha a palántanevelésre, termesztésre vagy bemutatásra kiválasztott fajok és fajták minél szélesebb kört fednek le, sokszínűek. Kiválasztásuknál legyen szempont a helyi adottságokhoz való alkalmazkodás, a tájfajta megjelenítése, a növények társításánál pedig a biológiai védekezésben betöltött szerepük.

A megfelelően változatos kiskert sokféle élőlénynek ad otthont, és ezzel alkalmat is nyújt ezek bemutatására. Fenntartása oktatási intézményekben tanórai, szakköri keretek között is működhet, de alakíthatunk egyéb köröket hozzájuk kapcsolódóan, például a munkatársak, a lakosság, a szülők, nagyszülők, gyerekek bevonására is alkalmat adhat kiskertünk.

A működési szünetekben ilyen külső segítői kör megszervezése a legkézenfekvőbb megoldás a folyamatos feladatok ellátására, ami egyben szorosabbra fűzheti az intézmény és a helyi lakosság kapcsolatát is.

ZÖLDÍTŚÜK AZ ÉPÜLETET!

A legköltségesebb, legnehezebb feladatnak a biodiverzitás segítésében sokan az épített környezet kedvező kialakítását tartják. Pedig sokszor csak a helyesen megválasztott, költséghatékony módszer megtalálása a feladat. Nyilván egy komplett zöldtetőrendszer sok tervezést igényel, továbbá technikai és anyagi feltételek megteremtését kívánja meg.

Ennél egyszerűbb magának a szemléletmódnak az alkalmazása, ha épületünket, tetőnket eleve élőhelynek fogadjuk el, és megkeressük a lehetőséget a megtelepedő fajok megtartására.

Jó példái ennek a mohák és a zuzmók, amelyek szélsőséges körülmények közt is képesek megélni, és kedvező mikrokörnyezetet teremtenek számtalan apró élőlénynek. Az épületeket is szebbé tehetjük zöld homlokzatok, zöld falak kialakításával, egy egyszerű külső támrendszer mentén vagy felfutó növényzettel.

A falakat beborító növények egyszerre jelentenek fészkelőhelyet, búvóhelyet és táplálkozóterületet számos állatnak, és hatékony vízlepergető, hőszigetelő és árnyékoló hatást magának az épületnek. Ha technikailag nem megoldhatók ezek a feladatok, a meglévő teraszok, balkonok, ablakpárkányok beültetése, hazai, dekoratív fajokkal való zöldítése is segítséget jelenthet.

ALAKÍTSUNK KI ZÖLDSARKOT AZ ÉPÜLETBEN!

A biológiai sokféleség megőrzésének jelentőségét akkor is be tudjuk mutatni, ha nem áll rendelkezésre nagy park vagy zöldterület az intézmény körül.

Az épületek belsejében is kialakíthatunk tematikus zöldsarkot, ahol megfelelő növények vagy akár állatok bemutatásával is segíthetjük a szemléletformálást, ismeretterjesztést.

A növényfajok kiválasztásánál legyen szempont az épület környezeti viszonyainak megfelelő tarthatóságuk, mert nyilván senki sem szeretne kornyadozó, senyvedő élőlényeket látni. Fontos a déli tájolás, mivel a számukra nélkülözhetetlen napfényből a növények ekkor kapják a lehető legnagyobb mennyiséget.

Megfelelő körülmények közt a zöldsarok a szaporítóanyag-előállítás, a palántanevelés színtere is lehet. Alkalmat adhat különféle tematikák bemutatására, rendszertani kategóriák szemléltetésére, élőhelyi sajátosságokhoz való alkalmazkodás vizsgálatára és még számtalan egyéb terület megismertetésére.

Mindemellett az épületen belül az élő növényzet jelenléte kedvezően hat a mikroklimára: a növények párologtatnak, levegőt tisztítanak, port kötnek meg, s persze dekorálnak, kellemes hangulatot teremtenek. Az állatok társítása az élősarkokban mindig nagy körütekintést igényel. Válasszunk könnyen tartható fajokat, amelyeknek esetlegesen még a zöldterület fenntartásában is van szerepük, így szaporulatukat lesz hová szabadon engedni! Ilyen lehet például a csövéjő féreg, a földigiliszta, a házi tücsök, a lisztbogár vagy esetleg az egysejtű tenyészet és a vízibolha.

SZERVEZZÜNK MAGBÖRZÉKET!

A biodiverzitás-barát, sokszínű kertek és zöldterületek kialakításának egyik kulcsa a megfelelő fajok és fajták kiválasztása, a változatosság és az alkalmazkodóképesség. A helyi viszonyokhoz legkönnyebben a hazai és az adott tájegységre jellemző fajták képesek illeszkedni, ezek azonban sok esetben már nem hozzáférhetők, beszerezhetők.

A kertekben megbújó, helyben jellemző termesztett növények felkutatásához az egyik legjobb módszer, ha a növényi szaporítóanyagok csereberéjére magbörzéket szervezünk.

Itt nem csupán vetőmagot, de terméseket, hajtásokat, palántákat és gyökeres növényeket is felkínálhatnak az érdeklődőknek. A dolog jó esetben anyagiaktól mentesen zajlik, ki mit hozott, azt cserélheti el mások választékából szemezgetve. A sokféle fajta mellett ilyenkor rengeteg információ is gazdát cserél, ezért egy ilyen esemény alkalmas színteret ad a tapasztalatok átadására, az eredmények bemutatására is.

Nem utolsósorban az egyik legjobb lehetőség ahhoz, hogy szövetségeseket, segítséget keressünk a biodiverzitás-barát kert, a biológiai sokféleséget támogató zöldterület-gazdálkodás megvalósításához, az ötletek terjesztéséhez.

ÖKoháló

A Magyar Természetvédők Szövetsége
fenntarthatóságra nevelési
intézményi hálózata

FELHÍVÁS Csatlakozz az ÖKoháléhoz!

A Magyar Természetvédők Szövetsége több évtizedes környezeti nevelési szakmai munkája során sok tapasztalat halmozódott fel, számos fenntarthatóságra nevelési anyag, program került kidolgozásra, amit tagszervezeteinkkel együtt nagy örömmel használtunk különböző rendezvényeken és bocsátottunk az érdeklődő intézmények rendelkezésére. Ennek eredményeképpen alakítottuk meg az **ÖKohálót, a Magyar Természetvédők Szövetsége Fenntarthatóságra Nevelési Intézményi Hálózatát.**

Az együttműködés célja a fenntarthatóság széles körű, minden korosztályt elérő megismertetése, az ehhez kapcsolódó szemléletformálás különböző intézmények és szervezetek szakmai együttműködése által.

Várunk minden olyan hazai és határon túli érdeklődőt, akik szervezetük, intézményük által szívesen bekapcsolódnak és ezáltal aktívan együttműködnek a fenntarthatóságra nevelési intézményi hálózat, az **Ökoháló** tagjaival.

További részletek:

(kattints, vagy olvasd be a kódot)

<https://mtvsz.hu/okohalo-fenntarthatosagra-nevelési-intezmenyi-halozat>

E-mail: okohalo@mtvsz.hu

Tel.: +36 1 216 7297

**Javaslatok
a biodiverzitás-barát kert
kialakításához**

**Magyar
Természetvédők
Szövetsége**
Föld Barátai Magyarország

ISBN 978-963-9802-27-8

www.mtvsh.hu/amisokszinukertunk

AGRÁRMINISZTERIUM

A kiadvány
az Agrárminisztérium
támogatásával készült.